

YASHIL

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№3

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB[®]
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

OpenAIRE

ROAD

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

BASE

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

Crossref

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2026

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 2026-yil, mart.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoiraz Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxanovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongirathbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoirazimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyeich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

RAQAMLI IQTISODIYOTDA TADBIRKORLIK SUBYEKTLARI FAOLIYATINING IQTISODIY XAVFSIZLIGIGA TA'SIR ETUVCHI TIZIMLASHTIRILGAN TAHDIDLAR.....	40
Qodirov Tuyg'un Uzoqovich, Nabiyev Bexzod Shavkatovich	
SANOAT TARMOQLARINI RIVOJLANTIRISHDA INNOVATSIYA VA TEKNOLOGIK MODERNIZATSIYANING O'RNI	44
Boboqulov Sanjar Bahromqulovich	
YASHIRIN IQTISODIYOTNI BAHOLASHNING USLUBIYOTI VA UNING SOLIQ TIZIMIDA QO'LLANILISHI	49
To'xtabayev Oybek Odilovich	
YASHIRIN IQTISODIYOTNI QISQARTIRISHDA RAQAMLI TEKNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH BO'YICHA ILG'OR XORIJIY TAJRIBALAR.....	56
Ismailov Bobir Salomovich	
TIJORAT BANKLARI INVESTITSIYA FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHNING ILMIY-NAZARIY JIHATLARI	62
Yangiboyev F.B.	
MINTAQAVIY IQTISODIY SALOHİYATDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI BAHOLASH.....	68
Turayev Og'abek Kaxramonovich	
XORIJIY MAMLAKATLARDA TO'QIMACHILIK KLASSTERLARINI RIVOJLANTIRISH TAJRIBASI.....	75
Yusupova Feruza Yo'ldoshevna	
BANK XIZMATLARI SIFATINI BOSHQARISHNING INTEGRATSION VA ADAPTIV MODEL.....	83
Ibroximov Ilxomjon Shavkatjon o'g'li	
QURILISH TASHKILOTLARI FAOLIYATINING MOLİYAVIY BARQARORLIGINI EKONOMETRIK MODELLAR ASOSIDA BAHOLASH	89
Qidirniyazov Ajiniyaz Sherniyazovich	
ICHKI NAZORAT VA KORPORATIV BOSHQARUV TIZIMIDAGI XAVFLARNI BOSHQARISH	94
Islamova Nargiza Mirzaxidovna	
TURIZMNING MINTAQADA IQTISODIY RIVOJLANISHIGA TA'SIRI	104
Rasulova Muxabbat Teshabayevna, Normurodov Sarvar Norboy o'g'li	
O'ZBEKISTONDA INVESTITSİYALARNI JALB QILISH ORQALI INVESTITSION JOZIBADORLIKNI OSHIRISHNING HOZIRGI KUNDAGI HOLATI TAHLILI	111
Begamov S.X.	
RETHINKING JOB CREATION: ONTOLOGICAL AND EPISTEMOLOGICAL FOUNDATIONS OF MACROECONOMIC EMPLOYMENT ANALYSIS.....	116
Zakhidov Azizbek Rustamovich	
HUDUDIY TURIZM KLASSTERLARINI SHAKLLANTIRISH VA ULARNING IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISH.....	125
Ro'zimova Xusnora Mirzobek qizi	
SUG'URTACHILIK VA O'ZBEKISTONDA SUG'URTA SEKTORINING HOLATI.....	129
O'runboyeva Sotima Alisher qizi	
GO'SHT VA GO'SHT MAHSULOTLARINI SANOAT USULIDA QAYTA ISHLASHDA XORIJIY MAMLAKATLAR TAJRIBALARI.....	134
Kaydarova Sitara Suranbay qizi	
KORXONALAR QIYMATINI BAHOLASH VA BOZOR BAHOSINI SHAKLLANTIRISH METODOLOGIYASI.....	139
Abduraxmanov Sherzodbek Ravshanovich	
YASHIL IQTISODIYOT: EKOLOGIK BARQARORLIK VA IQTISODIY SAMARADORLIK UYG'UNLIGI.....	145
Jamalidinova Asalxon Saliyevna	
2025-YILDA O'ZBEKISTON UCHUN ENG YAXSHI 10 TA TRANSPORT TEKNOLOGIYALARI VA INNOVATSIYALARI	151
Mamasaliyeva Mukaddas Ibadullayevna, Beketov Timur Kazakbayevich	

MAHSULOT TANNARXINI ANIQLASHNING INTEGRATSIYALASHGAN YONDASHUVLARI: AN'ANAVIY VA ZAMONAVIY TIZIMLAR QIYOSIY TAHLILI	155
Tulyaganov Abdumalik Abdiraximovich	
ИННОВАЦИОННО-ИНВЕСТИЦИОННАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ В НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКЕ: ИНТЕРПРЕТАЦИЯ ТЕОРЕТИЧЕСКИХ ПОДХОДОВ	163
Хайдарова Ёркиной Аскар кизи	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA INNOVATSION TADBIRKORLIKNI QO'LLAB-QUVVATLASHNING FISKAL VA INSTITUTSIONAL MEKANIZMLARI	170
Mamatova Nodira Mirzavaliyevna	

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA INNOVATSION TADBIRKORLIKNI QO'LLAB-QUVVATLASHNING FISKAL VA INSTITUTIONAL MEKANIZMLARI

Mamatova Nodira Mirzavaliyevna

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
mustaqil tadqiqotchisi

Annotatsiya. Maqolada raqamli iqtisodiyot sharoitida kichik va o'rta biznes subyektlarining innovatsion faolligini barqaror oshirishda davlat kafolatlari, grantlar hamda institutsional-moliyaviy mexanizmlarning o'rni ilmiy-amaliy jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqotda davlat kafolatlarining huquqiy mohiyati, tadbirkorlik erkinligi va mulk huquqini himoya qilish orqali moliyaviy resurslarga kirish imkoniyatlarini kengaytirishdagi ahamiyati asoslab beriladi.

Shuningdek, grant dasturlari, venchur moliyalashtirish, ilmiy-tadqiqot va tajriba-konstruktorlik ishlarini (R&D) rag'batlantiruvchi soliq instrumentlari, soliq va bojxona preferensiyalari, davlat-xususiy sheriklik mexanizmlari hamda innovatsiyalarni soddalashtirilgan tartibda sinab ko'rishga imkon beruvchi maxsus rejimlar kichik va o'rta biznes uchun kompleks qo'llab-quvvatlash ekotizimi sifatida talqin etiladi.

Maqolada ushbu instrumentlarning o'zaro uyg'unligi "moliyalashtirish — risklarni kamaytirish — innovatsiyalarni tijoratlashtirish — biznesni kengaytirish (masshtablash)" zanjiri orqali samaradorlikni oshirishi hamda institutsional infratuzilma bilan uyg'un holda qo'llanilganda raqobatbardoshlik va investitsiya jozibadorligini mustahkamlashi ko'rsatib beriladi. Tadqiqot natijalari davlat qo'llab-quvvatlash choralari strategik maqsadlar, monitoring mexanizmlari va natijadorlik mezonlari bilan muvofiqlashtirish innovatsion iqtisodiy o'sishning barqaror asoslarini shakllantirishga xizmat qilishini asoslaydi.

Kalit so'zlar: raqamli iqtisodiyot; kichik va o'rta biznes; davlat kafolatlari; grantlar; venchur moliyalashtirish; R&D; soliq rag'batlari; soliq va bojxona preferensiyalari; davlat-xususiy sheriklik; sandboks; innovatsion infratuzilma; institutsional mexanizmlar; risklarni taqsimlash; tijoratlashtirish; biznesni kengaytirish; investitsiya jozibadorligi.

Abstract. The article examines the theoretical and institutional–financial foundations for enhancing the sustainable innovative activity of small and medium-sized enterprises (SMEs) in the context of the digital economy. It substantiates the role of state guarantees as an important instrument for protecting entrepreneurial rights and expanding access to financial resources, as well as their significance in mitigating risks and strengthening confidence in credit markets.

The study provides a comprehensive analysis of grant programs, venture financing, tax incentives for research and development (R&D), tax and customs preferences, public–private partnership mechanisms, and regulatory sandbox regimes as interconnected components of a unified innovation support ecosystem.

It is argued that the synergy of these instruments forms a continuous chain of "financing — risk reduction — commercialization — business scaling," thereby increasing the competitiveness and investment attractiveness of SMEs. Moreover, when combined with institutional infrastructure such as technoparks, business incubators, accelerators, and mentoring systems, these mechanisms facilitate technology transfer, market entry, and sustainable business growth.

The findings highlight that strategic coherence, effective monitoring, and performance-oriented implementation of state support measures are essential for building a resilient foundation for innovation-driven economic growth.

Key words: digital economy; small and medium-sized enterprises; state guarantees; grants; venture financing; R&D tax incentives; tax and customs preferences; public–private partnership; regulatory sandbox; innovation infrastructure; institutional mechanisms; risk sharing; commercialization; business scaling; investment attractiveness; sustainable economic growth.

Аннотация. В статье рассматриваются теоретико-методологические и институционально-финансовые основы устойчивого повышения инновационной активности субъектов малого и среднего бизнеса в условиях цифровой экономики. Обосновывается роль государственных гарантий как инструмента правовой защиты предпринимательства и расширения доступа к финансовым ресурсам, а также их значение в снижении рисков и формировании доверительной среды на кредитном рынке.

Комплексно анализируются грантовые программы, венчурное финансирование, налоговые стимулы для научно-исследовательской и опытно-конструкторской деятельности (R&D), налогово-таможенные преференции, механизмы государственно-частного партнёрства и специальные экспериментальные режимы («регуляторные песочницы») как элементы единой экосистемы поддержки инновационного развития МСП.

Показано, что синергия данных инструментов формирует последовательную цепочку «финансирование — снижение рисков — коммерциализация инноваций — масштабирование бизнеса» и в сочетании с институциональной инфраструктурой способствует повышению конкурентоспособности и инвестиционной привлекательности предпринимательских структур. Делается вывод о том, что стратегическая согласованность, системный мониторинг и ориентация на результативность мер государственной поддержки создают устойчивые предпосылки для инновационного экономического роста.

Ключевые слова: цифровая экономика; малый и средний бизнес; государственные гарантии; грантовая поддержка; венчурное финансирование; R&D; налоговые стимулы; налоговые и таможенные преференции; государственно-частное партнёрство; регуляторная песочница; инновационная инфраструктура; институциональные механизмы; распределение рисков; коммерциализация; масштабирование; инвестиционная привлекательность.

KIRISH

Raqamli iqtisodiyot sharoitida kichik va o'rta biznes subyektlarini barqaror rivojlantirish davlat iqtisodiy siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Davlat kafolatlari mazkur jarayonda tadbirkorlik subyektlarining huquq va manfaatlarini himoya qilish, ularning moliyaviy resurslarga kirish imkoniyatlarini kengaytirish hamda innovatsion faoliyatini rag'batlantirishga xizmat qiluvchi muhim institutsional vosita sifatida namoyon bo'ladi. O'zbekiston Respublikasining 2023-yil 29-apreldagi "Davlat qarzi to'g'risida"gi O'RB-836-son Qonuni¹ hamda 2012-yil 2-maydagi "Tadbirkorlik faoliyati erkinligining kafolatlari to'g'risida"gi O'RB-328-son Qonuni² davlatning qarz majburiyatlari va tadbirkorlik erkinligini huquqiy jihatdan mustahkamlab, iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashning muhim normativ asosini shakllantiradi. Xususan, davlat qarziga xizmat ko'rsatish bo'yicha kafolat jamg'armasi mexanizmi moliyaviy risklarni muvozanatlashtirish orqali kredit bozorida ishonchli va barqaror muhitni shakllantirishga xizmat qiladi.

Shu bilan birga, grant dasturlari, venchur moliyalashtirish, ilmiy-tadqiqot va tajriba-konstruktorlik ishlari (R&D) uchun soliq kreditlari, soliq va bojxona preferensiyalari, davlat-xususiy sheriklik mexanizmlari hamda "sandboks" sinov rejimlari kichik va o'rta biznes subyektlarining innovatsion faolligini oshirishga xizmat qiluvchi kompleks moliyaviy-institutsional infratuzilmani shakllantiradi. Jumladan, 2019–2020-yillarda amalga oshirilgan investitsiyaviy va soliq islohotlari doirasida R&D faoliyatini rag'batlantirish mexanizmlarining joriy etilishi, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 11-sentabrdagi "O'zbekiston — 2030" strategiyasini 2023-yilda sifatli va o'z vaqtida amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risidagi PQ-300-son qaror³ asosida ilmiy markazlar uchun soliq preferensiyalarining belgilanishi hamda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2025-yil 14-fevraldagi "Yoshlar tadbirkorligini rivojlantirish va bandligini ta'minlashga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ-62-son qaror⁴ bilan yoshlar venchur jamg'armalarining tashkil etilishi innovatsion ekotizimni yanada mustahkamlashga xizmat qilmoqda.

Mazkur mexanizmlar kichik biznes subyektlarining tavakkalchilik darajasini kamaytirish, investitsiya jozibadorligini oshirish hamda raqobatbardosh innovatsion iqtisodiyotni shakllantirishga qaratilgan yagona strategik yondashuvni ifodalaydi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Xorijiy ilmiy adabiyotlarda kichik va o'rta biznesni (KO'B) moliyalashtirishdagi asosiy "bo'shliqlar" va ularni davlat instrumentlari orqali bartaraf etish masalasi, avvalo, axborot nomukammalligi hamda tavakkalchilik darajasining yuqoriligi bilan izohlanadi. Jumladan, J. E. Stiglitz va A. Weiss kredit bozorida axborot asimmetriyasi sharoitida foiz stavkalarining oshirilishi har doim ham kredit taklifini muvozanatlashtirmasligini, aksincha "salbiy

1 <https://lex.uz/uz/docs/-6446817>

2 <https://lex.uz/ru/docs/-2006789>

3 <https://lex.uz/uz/docs/-6600390>

4 <https://lex.uz/docs/-7387025>

tanlov” va “axloqiy tavakkal” holatlarini kuchaytirishi mumkinligini nazariy jihatdan asoslab bergan. Ushbu holat kredit rationirovkasi (cheklangan kreditlash) jarayonining yuzaga kelishiga olib keladi. Mazkur nazariy yondashuv kichik va oʻrta biznes segmentida davlat kafolatlari, kafillik jamgʻarmalari hamda riskni taqsimlash mexanizmlarining iqtisodiy asoslarini tushuntirishda muhim ilmiy ahamiyatga ega⁵.

Shu yoʻnalishda J. Lerner davlatning innovatsion tadbirkorlikni qoʻllab-quvvatlashdagi rolini empirik tadqiqotlar asosida yoritib, grantlar va dasturiy moliyalashtirish mexanizmlarining startaplarning uzoq muddatli rivojlanishiga ijobiy taʼsir koʻrsatishini taʼkidlaydi. Olimning fikricha, ayrim hollarda davlat innovatsion loyihalarni qoʻllab-quvvatlash orqali “venchur investor” funksiyasini ham bajarishi mumkin. Mazkur yondashuv grantlar va venchur jamgʻarmalari orqali innovatsion faoliyatni ragʻbatlantirish mexanizmlarini ilmiy asoslashda muhim nazariy manba hisoblanadi⁶.

M. Mazzucato esa innovatsion rivojlanish jarayonida davlatning rolini kengroq talqin qilib, uni faqat “bozor muvaffaqiyatsizliklarini tuzatuvchi” emas, balki koʻpincha yangi bozorlarni shakllantiruvchi va yuqori tavakkalchilik darajasiga ega ilmiy izlanishlarni moliyalashtiruvchi muhim institut sifatida koʻrsatadi. Ushbu konseptual yondashuv raqamli iqtisodiyot sharoitida kichik va oʻrta biznes subyektlarining innovatsion faolligini oshirishda davlat kafolatlari, grantlar, preferensiyalar hamda institutsional infratuzilmaning uygʻun tizimini shakllantirish zarurligini ilmiy jihatdan asoslash imkonini beradi⁷.

Mahalliy ilmiy adabiyotlarda esa kichik va oʻrta biznesni davlat tomonidan qoʻllab-quvvatlashning nazariy va institutsional asoslari, shuningdek, amaliy mexanizmlar — soliq va bojxona imtiyozlari, soddalashtirilgan tartib-taomillar, kreditlash va kafolat mexanizmlarining iqtisodiy faollikka taʼsiri koʻproq normativ-huquqiy hamda institutsional tahlil doirasida yoritilgan. Xususan, S. B. Sattorova kichik biznesni qoʻllab-quvvatlashning nazariy asoslarini tahlil qilib, davlat aralashuvi shakli va uning meʼyoriy chegaralari muvozanatli boʻlishi zarurligini taʼkidlaydi. Ushbu yondashuv maqolada keltirilgan “davlat kafolatlari — huquqiy himoya va moliyaviy risklarni kamaytirish” tamoyilini mahalliy iqtisodiy sharoitlarda asoslashga xizmat qiladi⁸.

T. A. Mamadjanova va E. B. Xodjiqoʻlov esa kichik biznesni davlat tomonidan qoʻllab-quvvatlash boʻyicha nazariy yondashuvlarni tizimlashtirib, davlat institutlari, dasturlar va tartib-taomillar orqali amalga oshiriladigan qoʻllab-quvvatlash mexanizmlarining samaradorligini tahlil qilgan. Mazkur yondashuv grantlar, kafolat jamgʻarmalari, davlat-xususiy sheriklik mexanizmlari hamda texnopark, inkubator va akseleratorlar kabi institutsional elementlarni yagona qoʻllab-quvvatlash tizimi sifatida izohlashda muhim metodologik asos boʻlib xizmat qiladi⁹.

Tahlil etilgan xorijiy va mahalliy ilmiy manbalar mazkur mavzuning konseptual asoslarini tizimli ravishda yoritishga imkon beradi. Birinchidan, kichik va oʻrta biznesni moliyalashtirish jarayonida axborot asimmetriyasi va tavakkalchilik omillari mavjud boʻlib, davlat kafolatlari hamda kafillik mexanizmlari kredit bozorida risklarni taqsimlash va moliyaviy resurslarga kirish imkoniyatlarini kengaytirishning muhim institutsional instrumenti sifatida namoyon boʻladi. Ikkinchidan, innovatsion startaplarni grantlar va dasturiy moliyalashtirish orqali qoʻllab-quvvatlash yangi mahsulot va texnologiyalarni tijoratlashtirish jarayonlarini jadallashtirishga, bozorga kirish toʻsiqlarini kamaytirishga hamda yuqori oʻsish salohiyatiga ega loyihalar uchun dastlabki bosqich moliyalashtirishni taʼminlashga xizmat qiladi. Uchinchidan, davlatning innovatsion rivojlanishdagi roli grantlar va kafolatlar bilan cheklanmay, texnoparklar, inkubatorlar, akseleratorlar, sinov rejimlari hamda fiskal ragʻbatlar (R&D soliq kreditlari, preferensiyalar) bilan uygʻunlashgan kompleks institutsional mexanizm orqali innovatsion muhitni shakllantirishda namoyon boʻladi.

Mahalliy tadqiqotlar ushbu yondashuvlarni Oʻzbekiston sharoitidagi normativ-huquqiy va tashkiliy mexanizmlar bilan bogʻlab, kichik va oʻrta biznesni qoʻllab-quvvatlash instrumentlarini tizimlashtirish, ularning oʻzaro uygʻunligi hamda institutsional muvofiqligini taʼminlash masalalarini ilmiy-nazariy va amaliy jihatdan asoslashga muhim zamin yaratadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda raqamli iqtisodiyot sharoitida kichik va oʻrta biznes subyektlarining innovatsion faolligini qoʻllab-quvvatlashga qaratilgan fiskal va institutsional mexanizmlarni oʻrganishda ilmiy tahlil usullaridan foydalanildi. Tadqiqot jarayonida qiyosiy tahlil, tizimli yondashuv, mantiqiy tahlil hamda ilmiy umumlashtirish usullari qoʻllanildi.

5 Stiglitz & Weiss, 1981, American Economic Review; <https://ideas.repec.org/a/aea/aecrev/v71y1981i3p393-410.html>.

6 Lerner, 1999, The Journal of Business; <https://econpapers.repec.org/RePEc:ucp:jnlbus:v:72:y:1999:i:3:p:285-318>.

7 Mazzucato, 2011/2013, The Entrepreneurial State; https://demos.co.uk/wp-content/uploads/files/Entrepreneurial_State_-_web.pdf.

8 Sattorova, 2022, CyberLeninka. Kichik biznes faoliyatini davlat tomonidan qoʻllab-quvvatlashning nazariy asoslari. <https://cyberleninka.ru/article/n/kichik-biznes-faoliyatini-davlat-tomonidan-qo-llab-quvvatlashning-nazariy-asoslari>.

9 Mamadjanova T. A., Xodjiqoʻlov E. B. Kichik biznesning davlat tomonidan qoʻllab-quvvatlanishining nazariy yondashuvlari. // Science and Innovation. (konferensiya materiallari). – 2023. – Elektron resurs. – URL: <https://in-academy.uz/index.php/si/article/download/19649/13353/17971> (murojaat qilingan sana: 08.03.2026).

Shuningdek, O'zbekiston Respublikasining tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash, investitsiya faoliyati, soliq rag'batlari va davlat kafolatlariga oid normativ-huquqiy hujjatlari asosida institutsional tahlil olib borildi. Olingan natijalar asosida kichik va o'rta biznes subyektlarining innovatsion faolligini oshirishga xizmat qiluvchi moliyaviy va institutsional mexanizmlarning samaradorligi baholandi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Davlat kafolatlari kichik va o'rta biznes subyektlarining huquq va manfaatlarini himoya qilish, ularning tadbirkorlik faoliyatini qo'llab-quvvatlash hamda moliyaviy resurslarga kirish imkoniyatlarini kengaytirishga xizmat qiluvchi muhim institutsional mexanizm hisoblanadi. Davlat kafolatlari davlat tomonidan qonunlar, normativ-huquqiy hujjatlar hamda maxsus jamg'armalar orqali taqdim etiladigan moliyaviy va huquqiy himoya shakli sifatida namoyon bo'ladi. Ushbu mexanizm tadbirkorlik faoliyatini yuritishda barqarorlikni ta'minlashga, shuningdek, kreditlash jarayonlarida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan tavakkalchiliklarni kamaytirishga xizmat qiladi.

Davlat tadbirkorlik erkinligini kafolatlab, tadbirkorlarning qonuniy faoliyat yuritish huquqi, mulkchilik huquqi va boshqa iqtisodiy manfaatlarini himoya qiladi. Shuningdek, davlat tomonidan jalb etilgan qarzar bo'yicha davlat kafolatining berilishi kredit beruvchi tomon uchun qarz majburiyatlarining bajarilishi bo'yicha qo'shimcha ishonch omilini yaratadi. Bu esa kredit bozorida barqaror moliyaviy muhitni shakllantirishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Davlat ko'magining muhim shakllaridan biri davlat budjeti yoki maxsus jamg'armalar hisobidan ko'rsatiladigan moliyaviy yordam hisoblanadi. Jumladan, davlat qarzig'a xizmat ko'rsatish bo'yicha kafolat jamg'armasi, subsidiyalar hamda boshqa moliyaviy qo'llab-quvvatlash vositalari tadbirkorlik subyektlarining faoliyatini rivojlantirishga xizmat qiladi. Davlat xarajatlarini daromadlar doirasida muvozanatli olib borish hamda ichki qarz yukining barqarorligini ta'minlash iqtisodiy barqarorlikni mustahkamlashning muhim omili sifatida qaraladi.

O'zbekiston Respublikasining 2023-yil 29-apreldagi "Davlat qarzi to'g'risida"gi O'RQ-836-son Qonuni davlat qarz majburiyatlarini bajarishda kafolat mexanizmlarini belgilab beradi. Mazkur qonunning 20-moddasiga muvofiq, O'zbekiston Respublikasi nomidan jalb etilgan qarz mablag'lari bo'yicha hisoblangan foiz xarajatlari O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligining G'aznachilik xizmati qo'mitasi huzuridagi Davlat qarzig'a xizmat ko'rsatish bo'yicha kafolat jamg'armasi yoki davlat budjeti mablag'lari hisobidan qoplanishi mumkinligi belgilangan [1].

Shuningdek, O'zbekiston Respublikasining 2012-yil 2-maydagi "Tadbirkorlik faoliyati erkinligining kafolatlari to'g'risida"gi O'RQ-328-son Qonunining 18-moddasiga muvofiq, davlat iqtisodiy faoliyat erkinligini, tadbirkorlikni rivojlantirishni hamda barcha mulk shakllarining teng huquqliligi va huquqiy jihatdan himoya qilinishini kafolatlaydi [2].

Kichik va o'rta biznes subyektlarini qo'llab-quvvatlashda grant mexanizmlari ham muhim o'rin tutadi. Grant — bu tadbirkorlik faoliyatini boshlash yoki rivojlantirish uchun ajratiladigan, qaytarib berish majburiyati bo'lmagan moliyaviy yordam turi bo'lib, u davlat organlari, xalqaro tashkilotlar yoki xususiy jamg'armalar tomonidan taqdim etiladi.

O'zbekiston Respublikasida kichik va o'rta biznes subyektlarini qo'llab-quvvatlash maqsadida turli grant dasturlari amalga oshirilmoqda. Jumladan, O'zbekiston Respublikasi Yoshlar ishlari agentligi tomonidan yosh tadbirkorlar (18–30 yosh) uchun startap va biznes loyihalarga grantlar ajratilmoqda. Shuningdek, Oila va xotin-qizlar qo'mitasi tomonidan ayol tadbirkorlarni qo'llab-quvvatlashga qaratilgan grant dasturlari joriy etilgan. Bundan tashqari, Tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash jamg'armasi tomonidan kichik biznes va innovatsion loyihalarni moliyaviy qo'llab-quvvatlashga qaratilgan grant dasturlari amalga oshirilmoqda.

Hozirgi kunda kichik va o'rta biznes subyektlari uchun ajratilayotgan grantlar hajmi loyihaning yo'nalishi va innovatsion darajasiga qarab farqlanadi. Xususan, oddiy startap loyihalar uchun 10 mln so'mdan 100 mln so'mgacha, innovatsion loyihalar uchun 100 mln so'mdan 1 mlrd so'mgacha, xalqaro grant loyihalari doirasida esa 5 000 AQSh dollaridan 100 000 AQSh dollarigacha miqdorda mablag'lar ajratilishi mumkin. Mazkur grantlar asosan IT va startap loyihalar, qishloq xo'jaligi, hunarmandchilik, ekologiya va "yashil" iqtisodiyot, shuningdek ayollar va yoshlar tadbirkorligini rivojlantirishga yo'naltirilgan.

Raqamli iqtisodiyot sharoitida kichik va o'rta biznes hamda xususiy tadbirkorlik subyektlarining kredit resurslari, xomashyo bazasi hamda davlat tomonidan taqdim etilayotgan imtiyozli mexanizmlardan samarali foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish ularning innovatsion salohiyatini oshirishda muhim omil hisoblanadi. Iqtisodiyotni modernizatsiya qilish jarayonida innovatsion faoliyat samaradorligini ta'minlovchi mexanizmlar majmuasi shakllantirilmoqda, ulardan biri venchur tadbirkorlik hisoblanadi.

Venchur tadbirkorlik va venchur investitsiyalar yuqori tavakkalchilik darajasiga ega bo'lishiga qaramay, yuqori daromad olish imkoniyatini taqdim etuvchi muhim moliyaviy mexanizm hisoblanadi. "Venchur" atamasi "tavakkal" yoki "xatarli investitsiya" ma'nosini anglatadi. Innovatsion mahsulotlar yoki xizmatlarni ishlab chiqarish

jarayonida moliyaviy, bozor, texnologik hamda narx bilan bog'liq tavakkalchiliklar mavjud bo'lishi tabiiydir. Shu sababli bunday loyihalarni moliyalashtirish uchun maxsus venchur kapital mexanizmlari qo'llaniladi.

Venchur kapital — bu yuqori tavakkalchilik darajasiga ega bo'lgan, ammo tez rivojlanish va yuqori daromad olish salohiyatiga ega startap loyihalarga yo'naltiriladigan investitsiya turi bo'lib, odatda investor tomonidan startap kapitaliga ulush (aksiya) evaziga kiritiladi.

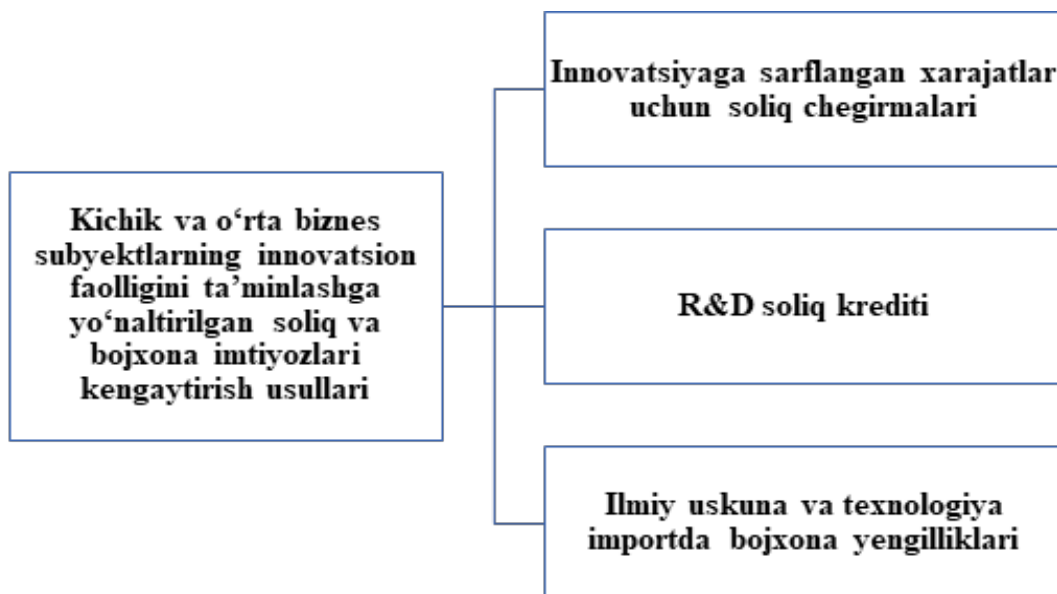
Kichik va o'rta biznes subyektlarining innovatsion faolligini qo'llab-quvvatlash maqsadida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2025-yil 14-fevraldagi "Yoshlar tadbirkorligini rivojlantirish va bandligini ta'minlashga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ-62-son qarori¹⁰ asosida "Innovatsion yoshlar" loyihasi doirasida venchur jamg'armalari orqali yosh tadbirkorlarni qo'llab-quvvatlash mexanizmi joriy etilgan.

Mazkur loyiha doirasida quyidagi yo'nalishlarda ko'mak ko'rsatilmoqda:

- yosh tadbirkorlar uchun venchur moliyalashtirish orqali innovatsion loyihalarni amalga oshirishga zarur mablag'larni ajratish;
- IT, raqamli texnologiyalar, "yashil" iqtisodiyot va boshqa innovatsion yo'nalishlardagi loyihalarni qo'llab-quvvatlash;
- loyihalarni rivojlantirish, biznes yuritish va innovatsion faoliyatni tashkil etish bo'yicha maslahat hamda amaliy ko'nikmalar berish.

Mazkur tashabbus yosh tadbirkorlarning innovatsion g'oyalarini amalga oshirishga ko'maklashish, ularning tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirish hamda bandligini ta'minlashga xizmat qiladi.

Shuningdek, O'zbekiston Respublikasining 2024-yil 24-dekabrda "Soliq va budget siyosatining 2025-yilga mo'ljallangan asosiy yo'nalishlari qabul qilinganligi munosabati bilan O'zbekiston Respublikasining ayrim qonun hujjatlariga qo'shimcha va o'zgartirishlar kiritish to'g'risida"gi O'RQ-1014-son Qonuni¹¹ga muvofiq, IT Park rezidentlari uchun barcha turdagi soliqlar bo'yicha imtiyozlarning amal qilish muddati 2040-yilgacha uzaytirildi. Ushbu preferensiyalar raqamli iqtisodiyot va innovatsion startaplarni qo'llab-quvvatlash, IT sohasiga investitsiyalarni jalb etish hamda texnologik tadbirkorlikni rivojlantirishga xizmat qilmoqda (1-rasm).

1-rasm. Kichik va o'rta biznes subyektlarning innovatsion faolligini ta'minlashga yo'naltirilgan soliq va bojxona imtiyozlari kengaytirish usuli¹²

Rasmda kichik va o'rta biznes subyektlarining innovatsion faolligini ta'minlashga yo'naltirilgan soliq va bojxona imtiyozlarini kengaytirish mexanizmi keltirilgan.

Innovatsiyaga yo'naltirilgan xarajatlar uchun soliq chegirmalari kichik va o'rta biznes subyektlariga soliq bazasini kamaytirish orqali qo'llaniladi. Ya'ni, tadbirkor innovatsion faoliyatga yo'naltirgan ayrim xarajatlarni soliq hisobida tan oladi va natijada to'lanadigan soliq summasi qisqaradi. Ushbu tartib O'zbekiston Respublikasi Soliq kodeksi hamda tegishli me'yoriy-huquqiy hujjatlar asosida amalga oshiriladi. Soliq chegirmalari kichik va o'rta biznes subyektlarining soliqla tortiladigan foydasidan chegirib tashlanadi. Innovatsion xarajatlarni aniqlashda ilmiy-tadqiqot va tajriba-konstruktorlik ishlari, yangi texnologiya va uskunalarni xarid qilish, dasturiy

¹⁰ <https://lex.uz/docs/-7387025>

¹¹ <https://lex.uz/ru/docs/-7279923>

¹² Muallif ishlanmasi

mahsulotlar va patentlar, shuningdek innovatsion faoliyat bilan bog'liq mutaxassislar mehnatiga to'lanadigan xarajatlar e'tiborga olinadi.

R&D (Research and Development — izlanish va rivojlanish) soliq krediti innovatsiyalarni rag'batlantirish maqsadida tadbirkorlarning ilmiy-tadqiqot faoliyatiga yo'naltirgan xarajatlari uchun taqdim etiladigan soliq imtiyozidir. O'zbekistonda R&D soliq krediti konsepsiyasi investorlarni qo'llab-quvvatlash maqsadida 2019–2020-yillardagi investitsiya va soliq qonunchiligidagi islohotlar jarayonida shakllana boshlagan. Shu bois mazkur mexanizmni aniq bir sana bilan emas, balki investitsiyaviy muhitni yaxshilash va innovatsiyalarni rag'batlantirishga qaratilgan qonunchilik islohotlari natijasi sifatida baholash maqsadga muvofiqdir.

O'zbekiston Respublikasining 2019-yil 25-dekabrda "Investitsiyalar va investitsiya faoliyati to'g'risida"gi O'RQ–598-son Qonuni¹³ asosida investorlarni qo'llab-quvvatlash, investitsiya muhitini yaxshilash, shuningdek, ilmiy-tadqiqot va innovatsion faoliyatga yo'naltirilgan xarajatlarni rag'batlantirishga xizmat qiluvchi huquqiy asoslar shakllantirildi. Mazkur qonun va u bilan bog'liq 2019–2020-yillardagi qonunchilik o'zgarishlari R&D bilan bog'liq soliq imtiyozlarining rivojlanishi uchun muhim zamin yaratdi.

R&D soliq kreditining asosiy maqsadi kichik va o'rta biznes subyektlarini innovatsiyalar va ilmiy-tadqiqot ishlariga faol investitsiya kiritishga rag'batlantirishdan iborat. Bunda mol-mulk va yer soliqlari bo'yicha imtiyozlar, investitsiya soliq kreditlari, yangi tashkil etilgan innovatsion korxonalar uchun soliq ta'tillari hamda ayrim soliqlar, jumladan ijtimoiy soliq bo'yicha pasaytirilgan stavkalarni qo'llash muhim ahamiyat kasb etadi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 11-sentabrda "O'zbekiston — 2030" strategiyasini 2023-yilda sifatli va o'z vaqtida amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ–300-son¹⁴ qaroriga asosan 2024-yil 1-yanvardan boshlab qishloq xo'jaligi mahsulotlarini yetishtiruvchilarga hosilni sug'urtalashda sug'urta mukofotining 50 foizi miqdorida subsidiya berish tartibi joriy etildi. Shuningdek, "Izlanish va rivojlanish" (R&D) markazlari uchun ular tashkil etilgan kundan boshlab 3 yil muddatga mol-mulk va yer soliqlari bo'yicha hisoblangan summaning 1 foizi miqdorida to'lovni amalga oshirish, ularning xodimlari uchun esa ijtimoiy soliq stavkasini 1 foiz miqdorida belgilash tartibi joriy qilindi. Bundan tashqari, davlat ulushi 50 foizdan yuqori bo'lgan tashkilotlar tomonidan har yili amalga oshiriladigan investitsiya loyihalari qiymatining kamida 5 foizini obligatsiyalar chiqarish orqali moliyalashtirish mexanizmi ham belgilandi.

Institutsional infratuzilma innovatsiya, tadbirkorlik va texnologik rivojlanishni qo'llab-quvvatlovchi tashkilotlar, mexanizmlar va qoidalar majmuidir. U raqamli iqtisodiyot sharoitida yangi g'oyalarni tijoratlashtirish, startaplarni rivojlantirish, ilm-fan va ishlab chiqarish o'rtasidagi uzviy bog'liqlikni mustahkamlash vazifalarini bajaradi. Shu bilan birga, institutsional infratuzilma kichik va o'rta biznes subyektlarining tadbirkorlik faoliyatini yo'lga qo'yish, rivojlantirish va kengaytirishga xizmat qiluvchi maxsus institutlar hamda qo'llab-quvvatlash mexanizmlari tizimini ham ifodalaydi.

Mazkur tizim tadbirkorlarga moliyaviy va nomoliyaviy yordam, bilim va maslahat xizmatlari, shuningdek bozorlar va investitsiya manbalariga chiqish imkoniyatlarini taqdim etadi. Ushbu infratuzilmada texnoparklar, biznes-inkubatorlar va akseleratorlar asosiy institutlar sifatida muhim o'rin egallaydi.

Texnoparklar kichik va o'rta biznes subyektlari uchun yuqori texnologiyali mahsulot va xizmatlar yaratishga ixtisoslashgan innovatsion infratuzilma hisoblanadi. Texnoparklar kichik va o'rta biznes subyektlariga zamonaviy ishlab chiqarish va laboratoriya binolaridan foydalanish imkoniyati, soliq, bo'xona hamda ijara imtiyozlari, ilmiy muassasalar bilan hamkorlik qilish, shuningdek startap va innovatsion korxonalar uchun maxsus rejimlar orqali faoliyat yuritish imkoniyatlarini taqdim etadi. Mazkur infratuzilma tadbirkorlarga innovatsion bizneslarni shakllantirishda ko'maklashadi, raqobatbardosh mahsulot ishlab chiqarishni qo'llab-quvvatlaydi hamda eksportga yo'naltirilgan tadbirkorlik faoliyatining rivojlanishiga xizmat qiladi.

Biznes-inkubatorlar tadbirkorlik faoliyatini boshlayotgan shaxslar uchun mo'ljallangan muhim institutlardan biridir. Biznes-inkubatorlar tomonidan taqdim etiladigan asosiy xizmatlar quyidagilardan iborat:

- ofis va umumiy infratuzilma bilan ta'minlash;
- buxgalteriya, soliq va yuridik maslahat xizmatlari;
- biznes-reja ishlab chiqishda ko'maklashish;
- o'quv kurslari va mentorlik xizmatlarini tashkil etish.

Biznes-inkubatorlarning asosiy ahamiyati shundaki, ular yangi tashkil etilayotgan bizneslarning dastlabki tavakkalchilik darajasini kamaytiradi, yangi tadbirkorlarning bozorga kirib kelishini qo'llab-quvvatlaydi hamda kichik va o'rta biznes subyektlarining barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi.

Akseleratorlar esa o'z biznesiga ega bo'lgan, biroq uni tez sur'atlarda kengaytirishni maqsad qilgan tadbirkorlar uchun mo'ljallangan rivojlantiruvchi dasturlar hisoblanadi. Akseleratorlarning asosiy imkoniyatlari quyidagilardan iborat:

- qisqa muddatli intensiv rivojlanish dasturlari;
- yuqori malakali mentorlar bilan ishlash imkoniyati;

¹³ <https://lex.uz/ru/docs/-4664142>

¹⁴ <https://lex.uz/uz/docs/-6600390>

- venchur investorlar bilan uchrashuvlar tashkil etish;
- startup loyihalarini masshtablash jarayonida ko'maklashish.

Umuman olganda, kichik va o'rta biznes subyektlarining innovatsion faolligini ta'minlashga qaratilgan institutsional infratuzilma — texnoparklar, biznes-inkubatorlar va akseleratorlar — tadbirkorlar uchun biznesni boshlash bosqichidan boshlab uni kengaytirish va masshtablashgacha bo'lgan jarayonlarni qamrab oladi. Ushbu infratuzilma innovatsion iqtisodiyotning rivojlanishiga xizmat qilib, tadbirkorlik subyektlarining raqobatbardoshligini oshiradi.

Innovatsion loyihalarni sug'urtalash — bu tadbirkor tomonidan amalga oshirilayotgan yangi texnologiya, mahsulot yoki xizmat bilan bog'liq moliyaviy hamda tashkiliy tavakkalchiliklarni sug'urta kompaniyalari orqali qisman yoki to'liq qoplash mexanizmini anglatadi. Ushbu mexanizmning asosiy maqsadi kichik va o'rta biznes subyektlarining moliyaviy yo'qotishlarini kamaytirish, innovatsion faoliyatni rag'batlantirish hamda tadbirkorlar uchun qulay investitsiya muhitini shakllantirishdan iborat.

Davlat-xususiy sheriklik (DXSh) davlat organlari va xususiy sektor o'rtasida uzoq muddatli shartnoma asosida amalga oshiriladigan hamkorlik shakli bo'lib, bunda resurslar, tavakkalchiliklar va daromadlar o'zaro taqsimlanadi. Davlat-xususiy sheriklikning asosiy maqsadi ijtimoiy va iqtisodiy ahamiyatga ega loyihalarni samarali amalga oshirish hamda xususiy kapital va boshqaruv tajribasini jalb etishdan iborat.

Davlat-xususiy sheriklik mexanizmlari kichik va o'rta biznes subyektlari uchun quyidagi imkoniyatlarni yaratadi:

- yirik va barqaror loyihalarda ishtirok etish;
- davlat kafolatlari orqali tavakkalchilik darajasini kamaytirish;
- uzoq muddatli daromad manbalarini shakllantirish;
- yangi bozor segmentlariga kirish imkoniyatini kengaytirish.

Shuningdek, DXSh mexanizmlari tadbirkorlar uchun davlat kafolatlari va subsidiyalar, soliq va bojxona imtiyozlari, minimal daromad kafolati hamda tavakkalchiliklarni taqsimlash imkoniyatlarini yaratadi. Natijada kichik va o'rta biznes subyektlari uchun moliyaviy barqarorlikni ta'minlash, investitsiya jozibadorligini oshirish, davlat buyurtmalariga kirish imkoniyatlarini kengaytirish hamda infratuzilma va ijtimoiy sohalarda biznes yuritish uchun qulay sharoitlar yaratiladi.

Sinov (regulatory sandbox) rejimi kichik va o'rta biznes subyektlariga yangi mahsulot, xizmat yoki biznes modelini amaliy sharoitlarda, biroq yengillashtirilgan huquqiy va ma'muriy tartib asosida sinab ko'rish imkoniyatini beruvchi maxsus mexanizmdir. Ushbu rejimning asosiy maqsadi innovatsiyalarni tez joriy etish, huquqiy cheklovlar bilan bog'liq tavakkalchiliklarni kamaytirish hamda samarali yechimlarni amaldagi qonunchilikka bosqichma-bosqich tatbiq etishdan iborat.

Sinov rejimi tadbirkorlar uchun quyidagi imkoniyatlarni yaratadi:

- yangi g'oyalarni qonunchilik talablarini buzmasdan sinovdan o'tkazish;
- bozor reaksiyasini aniqlash;
- xarajatlar va tavakkalchiliklarni kamaytirish;
- investorlar ishonchini oshirish.

Shu bilan birga, sinov rejimlari tadbirkorlar uchun innovatsiyalarni xavfsiz sinovdan o'tkazish maydoni, yangi biznes modellarini joriy etish mexanizmi hamda raqobatbardosh tadbirkorlikni rivojlantirish vositasi sifatida muhim ahamiyat kasb etadi.

Kichik va o'rta biznes korxonalarining innovatsion faolligini oshirishning moliyaviy asoslarini takomillashtirish maqsadida innovatsion ishlanmalarni tijoratlashtirish hamda yuqori texnologiyali startup loyihalarini davlat ilmiy dasturlari doirasida grant mablag'lari orqali qo'llab-quvvatlash bo'yicha taklif ishlab chiqildi. Mazkur taklif O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 14-sentabrdagi "Kichik biznesni rivojlantirishni moliyaviy va institutsional qo'llab-quvvatlash chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-306-sonli qarori¹⁵ning 3-ilovasi 5-bandida inobatga olingan.

"Kichik biznesni uzluksiz qo'llab-quvvatlash" kompleks dasturi doirasida kichik va o'rta biznes korxonalarining innovatsion faolligini moliyaviy qo'llab-quvvatlash instrumenti sifatida grant mablag'larini ajratish quyidagi imkoniyatlarni yaratadi:

- xalqaro reyting agentliklari baholash mezonlari asosida milliy iqtisodiyotning innovatsion rivojlanish darajasini aniqlash;
- kichik va o'rta biznes korxonalarining innovatsion faolligini monitoring qilish hamda uni oshirishning moliyaviy mexanizmlarini takomillashtirish imkoniyatlarini baholash;
- kichik va o'rta biznes korxonalari ishtirokidagi innovatsion biznes tuzilmalarini qo'llab-quvvatlash va rag'batlantirishning tabaqalashtirilgan tizimini ishlab chiqish orqali iqtisodiy, texnologik, tashkiliy va marketing innovatsiyalarini amaliyotga joriy etish darajasini oshirish.

15 <https://lex.uz/uz/docs/-6609110>

Mazkur takliflarning amaliyotga joriy etilishi natijasida kichik va o'rta biznes korxonalarini qo'llab-quvvatlash bo'yicha "uzluksiz xizmatlar zanjiri"ni shakllantirish imkoniyati yaratiladi. Shuningdek, 2023–2026-yillarda ushbu maqsadlar uchun davlat mablag'lari hisobidan 6 trillion so'm hamda xalqaro moliya institutlari tomonidan 1,2 milliard AQSh dollari miqdoridagi mablag'larni yo'naltirish ko'zda tutilgan.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Yuqorida keltirilgan tahliliy ma'lumotlar asosida xulosa qilish mumkinki, raqamli iqtisodiyot sharoitida kichik va o'rta biznes subyektlarining innovatsion faolligini barqaror oshirish davlatning huquqiy kafolatlari, moliyaviy instrumentlari hamda institutsional infratuzilmasi o'zaro uyg'unlashgan yagona tizim sifatida shakllantirilgan taqdirdagina yuqori natijadorlikka erishish mumkin. Bunda qo'llab-quvvatlashning alohida vositalari — davlat kafolatlari, grantlar, soliq rag'batlari, venchur moliyalashtirish, davlat-xususiy sheriklik (DXSh) hamda "sandboks" rejimlari — bir-birini to'ldiruvchi mexanizmlar sifatida risklarni kamaytirish, moliyaviy resurslarga kirish imkoniyatlarini kengaytirish, innovatsion g'oyalarni tijoratlashtirish hamda startap loyihalarni masshtablash jarayonlarini jadallashtirishga xizmat qiladi. Mazkur yondashuv normativ-huquqiy barqarorlik, fiskal intizom va institutsional muvofiqlik bilan uyg'unlashganda mikro darajada tadbirkorlik subyektlarining raqobatbardoshligi va investitsiyaviy jozibadorligini oshiradi, makro darajada esa bandlik, daromadlar hamda budjet tushumlarining barqaror kengayishiga zamin yaratib, innovatsion iqtisodiy o'sishning mustahkam asoslarini shakllantiradi.

– Raqamli iqtisodiyot sharoitida kichik va o'rta biznes subyektlarini qo'llab-quvvatlashning institutsional barqarorligi, avvalo, tadbirkorlik erkinligi va mulk huquqining kafolatlanganligi hamda davlatning qarz majburiyatlari bo'yicha javobgarligi aniq belgilangan huquqiy maydon bilan mustahkamlanadi. Xususan, davlat kafolatlari tizimi (kafolat jamg'armasi mexanizmlari bilan birga) kredit bozorida ishonch muhitini kuchaytirib, moliyaviy resurslarga kirishni kengaytirish orqali innovatsion faoliyatni rag'batlantirishning muhim huquqiy-institutsional asosini yaratadi.

– Kichik va o'rta biznesning innovatsion faolligini oshirish yagona instrument bilan emas, balki grantlar, venchur moliyalashtirish, R&D soliq kreditlari, soliq va bojxona preferensiyalari, davlat-xususiy sheriklik hamda "sandboks" rejimlarining o'zaro uyg'unlashgan kompleks mexanizmi orqali samarali ta'minlanadi. Ushbu mexanizmlarning sinergiyasi innovatsion loyihalarning dastlabki bosqichidagi moliyaviy bo'shliqlarni bartaraf etish, yuqori tavakkalchilikni kamaytirish hamda tijoratlashtirish jarayonlarini tezlashtirish orqali startaplarning bozorga chiqish imkoniyatlarini kengaytiradi.

– Texnoparklar, biznes-inkubatorlar, akseleratorlar, mentorlik tizimlari va investorlar bilan hamkorlik mexanizmlari kichik va o'rta biznes subyektlari uchun "startapdan masshtablashgacha" bo'lgan uzluksiz xizmatlar zanjirini shakllantiradi. Mazkur infratuzilma moliyaviy qo'llab-quvvatlash vositalarini nomoliyaviy xizmatlar — konsalting, huquqiy va soliq maslahatlari, biznes kompetensiyalarini rivojlantirish hamda tarmoq aloqalarini kengaytirish bilan birlashtirib, innovatsion salohiyatni real iqtisodiy natijalarga aylantirish imkoniyatlarini kengaytiradi.

– Strategik muvofiqlik va fiskal barqarorlikni ta'minlash kichik va o'rta biznesni innovatsion rivojlantirishda muhim omil hisoblanadi. Davlat kafolatlari, grantlar va fiskal rag'batlar milliy strategik hujjatlar bilan uyg'un holda qo'llanilganda ikki yo'nalishda ijobiy natija ta'minlanadi: mikro darajada — tadbirkorlik subyektlarining investitsiyaviy jozibadorligi va raqobatbardoshligi ortadi; makro darajada esa iqtisodiy o'sish, bandlik va daromadlar bazasining kengayishi orqali budjet tushumlarining barqarorligi mustahkamlanadi. Shu bois qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini fiskal intizom va natijadorlik mezonlari (targeting, monitoring va KPI tizimi) asosida amalga oshirish innovatsion ekotizimning uzoq muddatli barqaror rivojlanishini ta'minlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasining 2023-yil 29-apreldagi "Davlat qarzi to'g'risida"gi O'RQ–836-son Qonuni. – URL: <https://lex.uz/uz/docs/-6446817>
2. O'zbekiston Respublikasining 2012-yil 2-maydagi "Tadbirkorlik faoliyati erkinligining kafolatlari to'g'risida"gi O'RQ–328-son Qonuni. – URL: <https://lex.uz/ru/docs/-2006789>
3. Stiglitz J. E., Weiss A. Credit Rationing in Markets with Imperfect Information // American Economic Review. – 1981. – Vol. 71, No. 3. – P. 393–410. – URL: <https://ideas.repec.org/a/aea/aecrev/v71y1981i3p393-410.html>
4. Lerner J. The Government as Venture Capitalist: The Long-Run Impact of the SBIR Program // The Journal of Business. – 1999. – Vol. 72, No. 3. – P. 285–318. – URL: <https://econpapers.repec.org/RePEc:ucp:jnlbus:v:72:y:1999:i:3:p:285-318>
5. Mazzucato M. The Entrepreneurial State: Debunking Public vs. Private Sector Myths. – London: Demos, 2011 (2013 edition). – URL: https://demos.co.uk/wp-content/uploads/files/Entrepreneurial_State_-_web.pdf
6. Sattorova S. B. Kichik biznes faoliyatini davlat tomonidan qo'llab-quvvatlashning nazariy asoslari // CyberLeninka. – 2022.
7. Mamadjanova T. A., Xodjiqo'lov E. B. Kichik biznesning davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanishining nazariy yondashuvlari // Science and Innovation. – 2023. – Elektron resurs. – URL: <https://in-academy.uz/index.php/si/article/download/19649/13353/17971> (murojaat qilingan sana: 08.03.2026).

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2026. № 3

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>
